

Axis Yayınları

BENLİK VE DUYGUSAL YAŞAM

Felsefe, Psikanaliz ve Nörobilim

ADRIAN JOHNSTON
CATHERINE MALABOU

İngilizce Orijinalinden Çeviren:
Hakan Gürvit

Axis Yayınları

BENLİK VE DUYGUSAL YAŞAM: FELSEFE, PSİKANALİZ VE NÖROBİLİM
– Adrian Johnston, Catherine Malabou

Orijinal adı:

Self and Emotional Life: Philosophy, Psychoanalysis, and Neuroscience

Bu metnin orijinali 2013 yılında Columbia University Press tarafından
New York'ta yayımlanmıştır.

Türkçe yayım hakları © Axis Yayınları

Bu eserin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek şartıyla tanıtım için
yapılacak kısa alıntılar dışında yayımcının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla
kopyalanamaz, çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

Genel Yayın Yönetmeni: Özgür Ögütçen

İngilizce Orijinalinden Çeviren: Hakan Gürvit

Editör: Kürşad Kızıltuğ

Yayıma Hazırlayan: Özgür Ögütçen

Kapak Tasarımı: Hamdi Akçay

Dizgi: DBY Ajans

Baskı ve Cilt: Ana Basın Yayın A.Ş.

Matbaa Sertifika No: 52729

Axis Yayınları

e-posta: axis@axisyayinlari.com

Yayınevi Sertifika No: 42925

1. Basım: İstanbul, Nisan 2025

ISBN 978-625-97870-5-3

İçindekiler

Önsöz

Hissetmemekten Hatalı Hissetmeye – Travma ve Bilinçdışı Arasında Afektler.....	7
Teşekkürler	23

BENLİK VE DUYGUSAL YAŞAM

KISIM I.

HAYRETE DÜŞMEK

Nörobiyolojik Zamanlarda Öznelik ve Afektler

Catherine Malabou

Giriş

Tutkulu Ruhtan Duygusal Beyine.....	31
I. Descartes'ın “Ruhun Tutkuları” İfadesindeki İyelik Ekinin Anlamı Nedir?.....	45
2. Bir “Kendine Dokunan Sen”: Derrida ve Descartes	55
3. Nöral Benlik Damasio Descartes ile Buluşuyor.....	65
4. Afektler Daima Özün Afektleridir Spinoza'nın Etika'sının 3. Kitabı.....	77
5. Yüz ve Yakın Plan Deleuze'un Descartes'a Spinozacı Yaklaşımı.....	88

6. Spinoza Okuru Olarak Damasio.....	97
7. Nöral Plastisite, Travma ve Afektlerin Kaybı Üzerine	105
Sonuç	115

KISIM II.

HATALI HİSSEDİLMİŞ HİSLER:

Psikanaliz, Nörobilim ve Felsefe Arasında Bilinçdışı Afekt

Adrian Johnston

8. Suçluluk ve Hissiyatın Hissi:	
Yeni Bir Afekt Kavrayışına Doğru	131
9. Hissiyatsız Hissetme	
Freud ve Çözülememiş Bilinçdışı Suçluluk Problemi	151
10. Afektler, Duygular ve Hissiyatlar	
Freud'un Afektif Yaşam Metapsikolojileri.....	173
11. Gösterenlerden Jouis-Sens'a	
Lacan'da Senti-Ments ve Afektüasyonlar.....	197
12. Lacan Sonrası Duygusal Yaşam Psikanalizden	
Nörobilimlere.....	246
13. Afektler Gösterenlerdir	
Lacancı Bir Afektif Nörobilimin Sonsuz Yargısı	299
Sonsöz	
Süreklilik İlkesinin Paradoksları	339
Notlar.....	359

Önsöz

Hissetmemekten Hatalı Hissetmeye – Travma ve Bilinçdışı Arasında Afektlr

Bu kitap, önemli ölçüde örtüşen ilgi alanlarının yanı sıra temel inançları ve sezgileri ortak olan iki insanın tesadüfî karşılaşmasının ürünüdür. Bu güzel fırsata, ortak zeminlerine büyük bakış açısı farklılıkları getiriyor olmaları gerçeğı eklenmektedir. Bu anlaşma ve anlaşmazlık bileşimi, verimli bir alışveriş ve teşvik edici tartışmalar için kesinlikle ideal bir temel sağlamaktadır.

Catherine ve ben Nisan 2007’de Cornell Üniversitesi’nin ev sahipliğı yaptığı yıllık Teori Okuma Grubu konferansında tanıştık. Yoğun tartışmaların yaşandığı o hafta sonu boyunca, birbirimize çok uygun muhataplar olduğumuzu hemen fark ettik. Hegelcilik geçmişimiz, psikanalizle ilgili kaygılarımız ve özellikle de Kant’tan günümüze Kıta Avrupası teorik gelenekleri temelinde günümüz yaşam bilimleriyle uğraşmanın önemi ve aciliyetine olan inancımız, bizi kalıcı bir işbirliğı kurmamız gerektiğine ikna etti. Hıslımlık duygumuz, biyolojik şeylere

duyduğumuz hayranlık ve coşku sayesinde, Kıta Avrupalıların çoğunluğunun, doğa karşıtı eğilimleri ve tercihleri ile karşılaştırıldığında, marjinal bir konumda birlikte olduğumuz izlenimiyle daha da güçlendi. Hiçbir hakiki materyalist felsefenin genel olarak doğa bilimlerini meşru bir şekilde ihmal edemeyeceğine ve hiçbir otantik materyalist öznellik teorisinin de savunulabilir bir şekilde özellikle yaşam bilimlerini bir kenara bırakamayacağına inanmaya devam ediyoruz.

Ithaca'da birlikte geçirdiğimiz zamanı izleyen haftalarda, Catherine ve ben ortak bir kitap yazmak için e-posta ile yazışarak bir plan yaptık. Üzerine düşünmek için bir ara verdikten sonra, Catherine, metnin kendi yarısında merak üzerine yazma arzusunu ifade ederek, ortak projemizin odak noktası olarak afekt konusunu önerdi. Bunu memnuniyetle kabul ettim. Bu bana psikanalitik eğitimde geçirdiğim zamanın ardından boşlaşmak zorunda kaldığım sorunları tekrar gözden geçirme ve daha derinlemesine sindirme fırsatı verdi. Afekterlerin bilinçdışı olup olmadığı (ve eğer öyleyse, hangi anlamda olduğu) sorusu, Sigmund Freud'u kariyeri boyunca ısrarla tedirgin etmişti ve o zamandan beri psikanaliz dünyasında çözülmemiş bir tartışma olarak kaldı. Bu konu, özellikle Jacques Lacan'ın egemen olduğu Fransız psikanaliz çevrelerinde büyük bir tartışma konusudur. Ve, hem teorik metapsikoloji hem de klinik uygulama için ihmal edilemeyecek sonuçlar içermektedir. Ben, kişisel ve entelektüel nedenlerin bir karışımının zorlamasıyla, afektler ve bilinçdışı arasındaki esrarengiz ilişkiyi (ya da ilişkisizliği) ele almak istedim. Buna karşın Catherine, çeşitli nöropatolojilerden yola çıkan felsefi düşüncelerin ortaya koyduklarıyla, bir bütün olarak psikanalize karşı olan meydan okumayı daha da ileri götürmeye niyetlendi. Gördüğüm kadarıyla, buradaki

yaklaşımlarımızı ayıran ana fay hattı, benim daha içsel ve onun daha dışsal psikanalitik modelleme ve psişeyi ele alma eleştirileri arasındadır; yine de psikanalize yönelik felsefi eleştirilerimizin her ikisi de nörobiyoloji ile diyalog içinde geliştirilmiştir.

Benim ve Catherine'in pozisyonlarını birbirinden ayıran farklılıkların bir taslağını çıkarmaya devam etmeden önce, ortak taahhütlerimizin, bizi bir araya getiren ve temel dayanışmamızı güçlendirmeye devam eden ortak meşguliyetlerimizin daha belirgin bir taslağını sunacağım. Geçtiğimiz birkaç on yıl boyunca, teorik beşerî bilimlerdeki akademisyenler tarafından Kıta felsefesi ile Freud'a bağlı psikanalitik geleneklerin kesişimi hakkında çok fazla mürekkep harcandı. Bununla birlikte, dikkate değer birkaç istisna dışında, Kıta Avrupası filozofları ve bunlardan etkilenen beşerî bilimler ve sosyal bilimlerdeki akademisyenler, yaşam bilimleriyle herhangi bir derin teorik ilişki kurma ihtimaline karşı isteksiz oldular ve buna hâlâ karşılar. Bu tür düşünürler ve yazarlar, böylesi bir çabanın insan öznelarini kaçınılmaz olarak sadece evrimsel-genetik nitelikte nesnelleştirilmiş kuklaların düşük statüsüne indirgeyen ideolojik olarak tehlikeli bir mekanik materyalizmle sonuçlanması gerektiğine ilişkin artık modası geçmiş (yanlış) anlayışlar temelinde, bir bütün olarak biyoloji ve özel olarak da nörobilimden büyük ölçüde kaçınmışlardır. Yaşam bilimlerinde meydana gelen devrimci ilerlemelere felsefi ve psikanalitik olarak yanıt vermekten kaçınmayı aldatıcı bir şekilde haklı çıkaran bu tür bir mazeret, artık makul veya geçerli değildir (her şeyden önce makul ve geçerli olduğu herhangi bir zaman vardıysa tabii).

Bugünlerde, nörobiyolojik şeytanla dans etmek için kişinin felsefi veya psikanalitik ruhunu satması gerektiği doğru değildir (her ne kadar Catherine ve ben bunun ayrıntılarına ilişkin

farklı görüşlere sahip olsak da). Aslında, geçtiğimiz yarım yüzyıl boyunca, nöroplastisite, ayna nöronlar, epigenetik ve Darwinci evrim tasvirlerinde yeni önerilen revizyonlarla ilgili bilimsel konular, diğer konuların yanı sıra, eski ve yorgun bir doğa karşıtlığının giderek daha içi boş bahanelerinin dayandığı öznelğe yönelik biyolojik yaklaşımların karikatürünü, bu tür yaklaşımları esasen deterministik ve indirgeyici olarak tasvir eden karikatürleri yok etti. Bu doğa karşıtlığı, Edmund Husserl, Georg Lukács, Martin Heidegger ve Jean-Paul Sartre gibi önde gelen birkaç isim tarafından formüle edilen, kısmen modası geçmiş yirminci yüzyıl başı doğa bilimleri eleştirilerine dayanmaktadır. Psikanalizin ve yerleşik Kıta Avrupası felsefi yönelimleri topluluğunun, yaşam bilimlerindeki bir dizi gelişmeyi takdir etmeye ve üzerinde ciddi bir şekilde çalışmaya başlamasının zamanı çoktan gelmiştir. Özellikle de kendisini materyalist olarak tanımlamak isteyen herhangi bir kavramsal çerçeve için bu gelişmeleri görmezden gelmek affedilmez görünüyor. Tamamen doğa ve bilim karşıtı bir materyalizm hiçbir şekilde materyalizm değildir.

Avrupa felsefesi ve Freudcu-Lacancı psikanaliz, en ileri nörobilimsel araştırmalardan kaynaklanan insan zihni kavrayışlarına ilişkin pek çok çıkarımı sindirmek için nihayet samimi ve sürekli çabalar gösterebilirlerdi acaba şimdi nasıl görünürlerdi? Şu anda psikanalitik metapsikolojileri, on yedinci yüzyıldan günümüze (özellikle de on dokuzuncu yüzyılda ortaya çıkan tarihsel ve diyalektik materyalizmin Hegel'e borçlu olan türevleri) öncelikle Fransız ve Alman felsefesinin zengin kavramsal kaynakları aracılığı ile nöro bilimle etkileşime sokan çok az basılı eser mevcuttur. Dahası, şu anda “nöropsikanaliz” olarak adlandırılan ve esasen Anglo-Amerikan klinik bir çaba olan şey, Lacan'ın fikirlerini ve Lacancı analizin felsefi inceliklerini

tamamen göz ardı etmektedir; bu incelikler esasen Descartes ile başlayan modern felsefenin mirasına dayanmaktadır.

Catherine ve benim bu kitapta bir araya getirdiğimiz iki bölümün birbirini tamamladığı çeşitli yollardan biri, psikanaliz ve nörobilimler arasındaki ilişkileri felsefi olarak düşünme açısından dikkatle ilişkilendirilmiş karşıtlıkları aracılığıyla. Basitçe ifade etmek gerekirse, Catherine'in birincil gündemi, bilimsel beyin araştırmalarından kaynaklanan açılımlarla karşı karşıya kaldığında psikanalizin kısıtlayıcı sınırlarını tanımlamak iken, benim yol gösterici programım, bu iki alanın yeterli düzeyde sentezlendiğinde karşılıklı olarak birbirini nasıl zenginleştirmeyi vaat ettiğini incelemeyi hedefliyor. Catherine, psikanalizin birçok nöropatolojiye ilişkin bilimsel çalışmaların merkezinde yer alan türden rahatsızlıkları ne teorik olarak açıklayabileceğini ne de pratik olarak iyileştirebileceğini; bunu yapma girişimlerinden vazgeçilmesi gerektiğini ve nöroloji tarafından incelenen hasarlı beyinlerin ışığında, klinik uygulamalarının metapsikolojik temelinde yatan zorunsuzluk, süreklilik, olay, kendilik ve öznellik gibi felsefi kavram ve kategorileri kökten yeniden düşünmesi gerektiğini savunuyor.

Gerçekten materyalist ve ampirik olarak güncel bir psikanalize, Lacancı olmayan nöropsikanalizin Lacancılaştırılması yoluyla ulaşılabileceğini ve ulaşılması gerektiğini savunuyorum. Buna uygun biçimde, bu melez disiplinlerarası oluşumun hem psikanalitik hem de nörobilimsel tarafları birbirlerine paralel olarak diyalektik biçimde yeniden çalışılmalıdır. Böylesi bir program, maddi-olmaktan-daha-fazlası olan öznel yapıların (Kıta felsefesi ve psikanalizin çeşitli türlerinin merkezinde yer alanlar gibi) tek başına doğal-bilimsel söylemlerin açıklayıcı yargı yetkisinden nasıl kurtulduğuna dair bilimsel olarak

sağlam temellere sahip materyalist bir açıklamayı ortaya çıkarmayı vaat etmektedir.

Dahası, Catherine’in aksine, Freudcu-Lacancı analizin son bilimsel beyin araştırmalarının bulgularını içine almak ve özümsemek için, analizdeki teorize edilebilir ve tedavi edilebilir arasındaki ayrım akılda tutulduğu sürece (analitik ve biyolojik olanı indirgemeci olmayan bir şekilde birbirine bağlamak için uygun bir felsefi çerçeveye çalışmanın yanı sıra) iyi bir konumda olduğunu düşünüyorum. Benim bakış açımına göre ve daha kesin olmak gerekirse, bu ayrımın permütasyonları olarak dört kategori kabul edilmelidir: (1) Psikanaliz neyi hem teorize hem de tedavi edebilir; (2) psikanaliz neyi teorize edemez ama tedavi edebilir; (3) psikanaliz neyi teorize edebilir ama tedavi edemez; ve (4) psikanaliz neyi ne teorize ne de tedavi edebilir. Bu dört kategoriden ilki en anlaşılır olanıyken, –Freud’dan bu yana analistlerin gündelik klinik çalışmalarında her gün karşılaştıkları tanıdık, en sıradan nevrozlardan bahsediyorum– bazı okuyucular bu dört kategoriden ikincisine başlangıçta çok şaşılabilirler. Bununla birlikte, pek çok psikanalist, pratiklerinin “terapötik eylemi” hakkında açıkça kafa yormakta, analizanlarının terapötik ilerlemesinden sorumlu olan şeyin ne olduğu (yani, kendinden emin bir şekilde teorize edemeden başarılı bir şekilde neyi tedavi ettikleri) konusunda deneyimledikleri belirsizlik ve şaşkınlığı dürüstçe itiraf etmektedir.

Catherine ve benim aramdaki asıl gerilim ekseni üçüncü ve dördüncü kategorilerle ilgilidir. Burada söz konusu olanı, Catherine’in yanı sıra tanınmış nörobilimci Antonio Damasio’nun da çok sevdiği en ünlü örnek olan, on dokuzuncu yüzyılda, Vermont’da bir demir çubuğun, patlama sonucu kafatasını delip geçtiği talihsiz kazanın kurbanı Phineas Gage ile açıklayabilirim.

Bu berbat olaydan sağ kurtulan Gage, büyük ölçüde beyinleri hastalık veya hasarlanma nedeniyle belirli şekillerde zarar görmüş ve bozulmuş insan öznelere dayanan nörobilimlerin sıfır noktasındaki ata-hasta olarak nitelendirilebilir. Bu talihsiz özneler, zihinsel yaşamın özelliklerinin merkezi sinir sisteminin belirli bölümleriyle ilişkilendirildiği “beyin lokalizasyonlarının” metodik biçimde tam olarak belirlenmesini sağlar. Gage’in beyninin hasar görmüş bölgelerinden kaynaklandığı aşıkâr olan inhibitör, öz-denetim işlevlerini kaybetmesinin sonucu, öyküsüne göre, dramatik bir kişilik değişimi geçirmesi, kazadan önce disiplinli, saygılı ve düşünceli bir insan iken kazadan kısa bir süre sonra tam tersi olmasındı.

Catherine’e göre, Gage ve onun gibiler –buna çeşitli kafa travmaları geçirenlerin yanı sıra Alzheimer hastalığı gibi korkunç rahatsızlıklardan mustarip olanlar da dahildir– acımasızca anlamsız fiziksel çileler çeker ve bu çilelerde eski öznelliklerini anlamın kurtarılması ihtimali olmaksızın kaybederler. Maddi gerçekliğin zorunsuz değişimleri tarafından acımasız bir şekilde psikanalitik tanıma ve kurtarmanın ulaşamayacağı hayal edilemez zihinsel çorak topraklara taşınan eski benliklerinin karanlık bir kalıntısı olarak yaşamaya devam ederler. Catherine’e göre, analitik yorum bu tür hastaları ne anlayabilir ne de iyileştirebilir, ancak bu “yeni yaralılar” hem geçmişleri hem de gelecekleri düzeyinde, Freud, Lacan ve takipçileri tarafından öne sürülen zamansal olarak genişletilmiş psişenin metapsikolojilerinin evrensel açıklayıcı hırsları üzerinde dışsal bir sınama oluşturur. Bir dizi nöropatolojiden mustarip bu kişilerin kesinlikle yukarıda sıraladığım dört kategorinin sonuncusuna (yani psikanalizin ne kuramsallaştırdığı ne de tedavi edebildiği) ait olduğuna dair kesin inancı ona rehberlik etmektedir.

Gage ve o türden örneklere atıfla, bu örneklerin Catherine'in tahmin ettiğinden daha fazlasının üçüncü (yani, analizin teorize edebileceği ama tedavi edemeyeceği) kategoriye ait olduğuna dair eşit derecede kesin olan inanç bana yol gösteriyor. Bununla birlikte, kendisine taviz verebilirdim, bu tavizin, analitik teorinin çok ileri Alzheimer veya en şiddetli, en sakatlayıcı beyin hasarı biçimleri hakkında, eğer hasar bir kaza sonucu değilse ki böylesi kazalar bazen parapraksisin, yani Freud'un *Gündelik Yaşamın Psikopatolojisi* isimli 1904 tarihli kitabındaki meşhur analizindeki "sakar eylemler" in trajik biçimleri olarak değerlendirilebilir (bu kazaları parapraksisler olarak anlamanın onarılabilmenin-ötesinde-hasarlanmış kurbanlara fazlaca bir terapötik faydası olacağını söylemiyorum), söyleyecek çok şeyi olmadığını kabul ederek psikanalizi özelleştirel bir tarzda kapsamlı bir şekilde dönüştürmeye mecbur edip etmeyeceğini merak ederken. On dokuzuncu yüzyıl Vermont'una dönen Gage, büyük ihtimalle basit anlamda kendisini kısıtlamayan birisi haline gelmemişti; travma sonrası kişiliği, travma öncesi kişiliğinden büyük ölçüde farklı olmasına rağmen, muhtemelen (küfürlü) dil, (dürtüsel) davranış vb. ayırt edici özellikler açısından kendine özgü ayrıntılar sergilemekteydi. Travmayı önceleyen karmaşık ontogenetik yaşam öyküsünün sayısız bilinçli ve bilinçdışı ögesinin, beyninin yalnızca hasarlı sol frontal lobunun ötesindeki hâlâ işlev gören bölgelelerine dağılmış öğelerinin hadiseden sonra aniden herhangi bir açıklanabilir rol oynamayı bırakmaları bana makul görünmüyor. Analitik yorum, her ne kadar bu durumda terapötik olarak yetersiz olduğu kabul edilmeliyse de bu sert ölümcül darbeden, önceki özneliliğiyle ilişkisi ayırt-edilmesi-güç bir özneye dönüşmüş olarak, ama her durumda bir tür ilişkiyi koruyarak

kurtulan Gage'in sosyosimgesel özelliklerini şekillendiren sürekliliğin asosiyatif zincirlerini araştırma ve aydınlatma güçlerinden yoksun kalmış olmayacaktır.

Elbette, Gage'in durumundaki biri analistin muayene odasına gelip analize başlamanın mümkün olup olmadığını sorsa, analist ona muhtemelen analize başlamayı düşünmeden önce kafatasındaki demir çubuğu çıkarttırmak için bir hastaneye gitmesini tavsiye ederdi. (Bu karanlık örneğe biraz mizahi bir anlam katmak pek de münasip kaçmayabilir.) Yirminci yüzyılın ilk on yıllarında analizin erken öncüleri, genç disiplinlerinin iyileştirici gücünün ve terapötik yetkisinin kapsamını abartma eğilimi göstermiş olsalar da günümüzde pratik sürdüren hiçbir makul psikanalist, analizin sakatlayıcı beyin hasarı veya Alzheimer hastaları için uygun ve etkili, geniş kapsamlı bir tedavi olduğuna inanmaz. Aslında, analistler birbirleriyle “kapsam genişliği” üzerine tartışmaktadır: Bir analistin pratik ettiği kapsam ne kadar genişse, analitik divana koymaya istekli olduğu, daha ciddi psikopatolojilere sahip daha fazla analizan türü olacaktır (ve buradaki *psiko-*, bu intra-analitik tartışmalarda somadan çok psişeyle ilgili şeylerin söz konusu olduğunu işaret etmektedir). Ancak, Catherine'i endişelendiren bu kişiler analiz için başvurdukları takdirde, en geniş kapsama sahip olan analistler bile, onları analitik olmayan tedavi tarzlarının uzmanlarına yönlendireceklerdir hiç kuşkusuz. Belki de kaideyi bozmayan aşırı ve eksantrik küçük bir azınlık istisna dışında, evrensel hegemonya için hak etmediği kibirli iddialarda bulunan bir psikanalizin zamanı ne olursa olsun geçmiştir.

Benzer şekilde, psikozun belirli biçimlerinin (örn., şizofreniler), analistlerin yanı sıra analist olmayanlar tarafından da psişik-tarihsel nedensel faktörlerden ziyade somatik-organik

olanlar tarafından tetiklendiği yaygın olarak kabul edilir. Analiz, bu tür durumları tam bir şifa sağlayacak şekilde tedavi edemez. Ancak, Gage ile ilgili tartıştığım gibi, dilsel ve kavramsal olarak dile getirilmiş zihinsel içerik (örn., ayrıntılı hezeyanlar veya halüsinasyonlar) –ne kadar rahatsız hissetseler ve rahatsız edici olurlarsa olsunlar, doğru dürüst psişik öznel olarak bekalarına tanıklık eden içerik– sergileyen bu şizofrenikler metapsikolojik teoriler ve yorumlayıcı analiz uygulamaları sayesinde daha iyi işitilebilir ve anlaşılabilir. Diğer uygun tıbbi ve tıbbi olmayan destek araçlarıyla birleştirilen analitik yardım, patolojinin altında yatan somatik-organik nedensel tetikleyicileri tamamen ortadan kaldırmasa da farklı derecelerde onlara yardımcı olabilir; belki de özellikle sosyal ve ruhsal olanlar başta olmak üzere, çok boyutlu durumlarının bazı yönlerini kısmen ele alabilir. Bunlar, daha önce listelediğim dört kategoriye uygun olarak, benim üçüncü kategoriye tercih etmem (yani, analizin teorileştirip [tam bir şifa sağlayacak şekilde] tedavi edemediği) ile Catherine’in dördüncü kategoriye tercih etmesi (yani, analizin ne teorize edebileceği ne de tedavi edebileceği) arasındaki farkı örtüşen bir dizi örnekle alakalı olarak vurgulamaktadır.

Catherine, psikanalizin geleceğini, nörobilimler tarafından durdurulduğu ve kısa kesildiği şekliyle araştırıyor. Ben, psikanalizin geleceğini aynı bilimlerden zenginleştirildiği ve ilerletildiği şekliyle araştırıyorum. Bu bölünmeye rağmen ne psikanalizin ne de nörobilimin (ne de bu açıdan felsefenin) bu kaçınılmaz disiplin kesişimlerinden geçerken değişmeden kalamayacağı konusunda hemfikiriz. Benzer şekilde, filozofların ve psikanalistlerin beynin biyolojisine neden dikkat etmeleri gerektiğine dair gerekçe talep eden temkinli, şüpheli sorulara karşı cevabımız basittir: Nörobiyolojinin etkileyici ilerlemelerini

görmezden gelmek, öznelik teorisyenini ya metafizik dogmatizme ya da olgusal hataya –öyle ya da böyle her iki biçimde de entelektüel iflasa– düşürür. Dahası, klinisyenler, uygulamalarının nesneleri olan zihin sahibi öznelere daha da aydınlatan potansiyel bilgi kaynaklarından kendilerini kasten mahrum bırakırlarsa, kısmi karanlıkta, sorumsuzca ve belki de tehlikeli bir şekilde tökezlemek riskiyle karşı karşıya kalırlar.

Catherine'in ve benim kısımlarımızın birbiriyle örtüşmesinin bir başka şekli de hangi duyguların analizine odaklanılacağına dair seçimlerimizle, ikimizin de felsefe, psikanaliz ve nörobilimleri birlikte ördüğümüz bir konu olarak hizmet eden afekt ile ilgilidir. Catherine meraka, ben suçluluk duygusuna odaklanıyorum. Aristoteles'e göre birinci afekt teorik felsefenin (yani epistemoloji, ontoloji, metafizik, mantık vb.) motive edici temelinde yatar; ikinci duygulanım pratik felsefede (yani etik, ahlak ve politika) kilit bir rol oynar. Bu nedenle, birlikte ele alındığında, metinlerimiz Batı felsefi geleneğinin afektif kökenleriyle olan gergin ve ikircikli ilişkisini –duygular ve hisler Sokrates'ten beri felsefe için her zaman sorunlu fenomenler olmuştur– psikanalizin ve beynin yeni bilimsel araştırmalarının birleşik kaynakları ile donanmış olarak yeniden ziyaret eder. Ayrıca, bedenleşme ve öznelik açıklamalarında afektin yeri, yirminci yüzyılın ortalarından günümüze kadar özellikle Kıta felsefesinde hararetle tartışılan bir konu olmuştur. Bu felsefi geleneğin tarihini şekillendiren ana yörüngelerden bazılarını saymak gerekirse, fenomenoloji, yapısalcılık, postyapısalcılık, feminizm ve yapıbozum arasında, afektlerin ne olduğu ve bunların felsefi araştırmanın nesnelerini şekillendirmedeki önemlerinin boyutu hakkında pek çok tartışma çözülmeden kalmıştır. İkimiz de bu tartışmaları nörobilimlerin ışığında yeniden çerçeveliyoruz.

“Hayret: Nörobiyolojik Zamanlarda Öznelik ve Afektler”de Catherine, erken modern dönem Kıta Avrupası rasyonalistlerinden René Descartes ve Baruch Spinoza ve savaş sonrası dönem Fransız postyapısalcı filozoflar Gilles Deleuze ve Jacques Derrida’dan oluşan felsefi bir platform temelinde ilerliyor. Düşüncelerini, modern felsefi öznenin “otoafeksiyonunun” (yani, deyim yerindeyse kendi kendisiyle refleksif olarak temas halinde olma) kendi kendine mevcudiyetinin, aslında bir “heteroafeksiyon”a (yani, bir başkası tarafından, kendine-ötekinin yabancılığı tarafından dokunulma) dönüştüğü yapıbozuncu tezin gözden geçirilmesinde demirliyor. Catherine, çağdaş felsefe, psikanaliz ve nörobilim başlıkları altında ayrı ayrı sürdürülen (afektif) özneliğin, yapıbozumlarının birbirleriyle karşılaştırıldığındaki görelî radikalizmlerini sorguluyor. Metni, benlik ve duygusal yaşam üzerine günümüzün indirgeyici olmayan nörobiyolojik araştırmalarının, özellikle Damasio’nun bu alanlardaki çalışmalarının (Descartes ve Spinoza’ya ilişkin nörobilimsel yeniden değerlendirmeleri dahil), heteroafekte olmuş öznel kimliğe dokunan felsefi ve psikanalitik yapıbozumların ikisinin de Heidegger’in ifadesiyle “düşünmediğini düşündükleri” fikrini ileri sürerek ilerliyor. Güncel nörobiyolojinin “sinaptik benliği” (Joseph LeDoux’nun tabirini kullanırsak) yalnızca ötekiler tarafından sürekli dolayım lanmaya maruz kalan (heteroafeksiyon şeklinde) değil, aynı zamanda onu silen ve yerine tamamen farklı bir özne (hatta özne olmayan) bırakan travmatik bozulma oluşumlarına karşı da savunmasız bir öznedir.

Organizmanın yaşam tarihindeki bu türden bütüncül ve tam süreksizlik maruziyetleri bazen, sayısız trajik vaka çalışmasının gösterdiği gibi, Catherine’in “hetero-hetero-afeksiyon”

olarak adlandırdığı, öznenin etkilenme kapasitesi olarak heteroafeksiyonun kendisinin, belli bir başkalık veya ötekilik olarak travma hadisesinden etkilendiği durumla sonuçlanır. Hüznü beynini etkileyen müdahil oluşumun kurbanı tarafından kaydedilemeyen hüznülü sonuç “etkilenmemiş” özne, yani duygu ve hisleri deneyimlemek üzere etkilenme yeteneğinden yoksun kalmış bir öznedir. Catherine’e göre, ne Freudcu-Lacancı psikanaliz ne de Derridacı yapıbozum ve savaş sonrası Fransız felsefe-
 indeki müttefik eğilimler, bu tür post-travmatik nöroözneliği, tanıklarını, şahsi kimliklerinin önceki biçimlerinin ölümünün çilesinden biyolojik olarak sağ kalmış insanların huzursuz ve rahatsız edici görüntüleriyle karşı karşıya bırakan bir özneliği tasavvur etmeye ve açıklamaya çalışma görevini üstlenmez. Catherine’in katkısı bu boşluğu gidermeyi amaçlamaktadır.

Catherine, duygusal olarak daha fazla etkilenme potansiyelini yadsıyan bir etkilemeyle (yani, nörolojik travma) ilgilenirken, ben görünüşte paradoksal bilinçdışı afektlerle (yani, kendileri gibi hissedilemeyen hisler) kavramına takılmış durumdayım. Daha önce de değindiğim gibi, bilinçdışı ve afektif yaşam arasındaki ilişki (ya da bu ilişkinin yokluğu), Freud ile birlikte en başından bu yana psikanalizin peşini bırakmayan bir konudur. Freud’un bilinçdışı afektif fenomenleri kendi içinde çelişkili imkânsızlıklar olarak reddetme eğilimine rağmen –öyle ya, hissedilmeyen hislerden bahsetmek anlamsızdır– özellikle bireylerin suçluluğuna ilişkin bazı gözlemler, entelektüel güzergahı boyunca onu sürekli olarak, (bastırılmış) *an sich* gerçeklikte gerçekten oldukları şekilde bilinçli olarak kaydedilmeden psişeyi etkileyen afektler (bastırılmış suçluluğun öz-bilinçli olarak serbest dolaşan anksiyete olarak [hatalı] yaşantılanması gibi) bir şeyin varlığı hakkında spekülasyonlar

yapmaya iter. Metapsikolojik teori, klinik pratik ile Almanca ve Fransızca metinsel ayrıntıları aynı anda göz önünde tutup çalışarak, Freud'dan Lacan'a, ve ondan çok yakın tarihli analitik ve felsefi yönelimlere kadar psikanalizin gelişiminde kalıcı olan, hem teorik hem de klinik açıdan dallanmaları olan bu sorunu yeniden okudum. Lacan'ın, Freud'un bilinçdışı afektlerin gerçekliğini kategorik olarak inkâr ettiği konusundaki ısrarına karşı tartışıyor, Lacan'ın öğretilerinde var olduğundan kuşku lanılandan (Lacan'ın kendisinin bile) daha karmaşık bir afekt metapsikolojisini yorumlayıcı bir şekilde ortaya çıkarıyor, bu konular üzerine postFreudcu ve postLacancı tartışmalara müdahale ediyor ve tüm bunların sonuçlarını Lacan'dan etkilenen bir nöropsikanalitik afektif öznelik açıklamasını oluşturma çabasıyla ilişkilendiriyorum.

Freud ve Lacan okumalarından çıkardığım afektler, duygular ve hisler arasındaki üç parçalı ayrıma dayanarak, afektif fenomenleri, daha fazla analitik çözülümü mümkün olmayan kendinden menkul temel, üniter deneyimler olarak değil, birden çok katman ve boyuttan oluşan karmaşık kümeler olarak analiz ediyorum. Bu analiz derinden Hegelci bir felsefi bakış açısından esinlenmiştir. Hisler daima hislerin hisleri olduğu sürece (yani, ikinci dereceden veya daha yüksek dolayimli deneyimler), psişik yapının farklı katmanları içinde ve arasında bilinçdışı olarak işlev gören savunma mekanizmalarının müdahalesiyle üretilen "hatalı hissedilen hisler" fenomeni, felsefe ve psikanaliz tarafından henüz düşünülmemiş düşünülebilir ihtimaller haline gelir. Gerçekte oldukları gibi bilinçli hissedilemeseler de yine de bir şekilde hissedilen bilinçdışı afektlerin çarpık bilinçli kayıtları olan hatalı hissedilen hisler fikri aracılığıyla bilinçdışı afekt konusunun süregiden zorluğunun

hakkını vermek için çağdaş afektif nörobilim (diğerlerinin yanı sıra Damasio, LeDoux ve Jaak Panksepp'e göre), bir zorunluluktur. Bu süreçte, bir yandan doğa bilimleri, diğer yandan da hem psikanaliz hem de Kıta felsefesi arasındaki ilişkilere yeni bir bakış formüle etmeye girişiyorum.

Avrupa felsefesi ve tarihiyle ilgilenenler, bu kitabın öznel teorilerine atıfla afektif fenomenleri geniş kapsamlı kavramsal yeniden biçimlendirmesini takdir edeceklerdir. Psikanalizle ilgilenenler, bu kitabın, bir yanda nöropatolojiler karşısında analizin açıklayıcı ve terapötik sınırlarını tanımlaması ve diğer yanda, analistler ve nörobilimciler arasında üretken işbirliği için yeni yollar açması arasındaki dengesini takdir edeceklerdir. Nörobilimlerle ilgilenenler, bu kitabın onları, bilgilerini en üst düzey felsefi ve psikanalitik düşüncenin incelikleri ve karmaşıklıkları ile işbirliğine dayalı bağlantıya sokmaya teşvik edici davetini takdir edeceklerdir.

Catherine hetero-heteroafeksiyon kavramını işliyor. Ben hatalı hissedilen hisler kavramını tanıtıyorum. Her ikimiz de felsefe, psikanaliz ve nörobilimleri üçgenleştiren yollarımız aracılığıyla, okuyucuları bu üç alanın her birine ilişkin duyularını önemli ölçüde yeniden düşünmeye ve bunların arasında umut verici potansiyellerle dolu heyecan verici yeni ittifaklar hayal etmeye zorlamaya çalışıyoruz.

Adrian Johnston